

LA FORÇA ÉS L'ORIGEN DEL DRÈT: EL DECRET DE COL·LECTIVITZACIONS

Ventant amb la màquina de la Col·lectivitat Agrícola de Castellví, 1937.

I és que cal no oblidar que el decret de Col·lectivitzacions no és una finalitat, sinó un mitjà; el decret de Col·lectivitzacions no és l'obra acabada, sinó l'instrument, subtil i delicat, mitjançant el qual podrem arribar, per etapes successives i a mesura que la revolució es consolidi, a la socialització total de la riquesa.

Joan Pau Fàbregas, 1937

Marc Dalmau Torvà
La Ciutat Invisible, Sccl
@ciutatinvisible

El Consell d'Economia de Catalunya de la Generalitat tenia per objectiu erigir-se en l'organisme econòmic rector de la revolució en el camp legislatiu, per donar força legal a les conquestes revolucionàries.

L'11 d'agost de 1936 es creava el Consell d'Economia de Catalunya de la Generalitat. La seva composició mostrava la preponderància sindical, però també la pluralitat ideològica dels sectors antifeixistes. El seu objectiu era erigir-se en l'organisme econòmic rector de la revolució en el camp legislatiu, per donar força legal a les conquestes revolucionàries. Amb aquell propòsit, es gestà un programa d'economia planificada: el Pla de Transformació Socialista del país. El pla volia organitzar la producció al servei del consum; obtenir el monopoli del comerç exterior; col·lectivitzar la gran propietat rústica, la indústria, els serveis i els transports públics; rebaixar el valor immobiliari; intensificar la cooperativització del consum i la distribució; nacionalitzar la banca, i assolir l'impost únic. Les seves dues màximes fites foren el Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer, aprovat el 24 d'octubre de 1936, i el Decret de Municipalització de l'Habitatge, de l'11 de juny de 1937. Ambdós foren aprovats per la força de les incautacions, tot i que la municipalització s'aplicà de forma desigual. En qualsevol cas, com a fruit de les negociacions i les tensions inherents, llur aplicació pràctica, excepte en l'àmbit financer, anà molt més lluny del programa establert.

El Decret de Col·lectivitzacions fou presentat el 5 de desembre de 1936 davant una multitud de 25.000 persones durant la I Jornada de la Nova Economia. Redactat col·lectivament, però amb el protagonisme d'Eusebi Carbó i Joan Pau Fàbregas de la CNT, legalitzà les col·lectivitzacions i les agrupacions. No obstant això, fruit dels arranjaments de compromís també comportà l'efecte de canalitzar-les i limitar-les. Partia de quatre grans pressupòsits: la supressió del concepte de renda que no procedeixi del treball a partir de la producció col·lectivitzada; la conversió del capital privat en capital col·lectiu; el dret dels treballadors a participar de la direcció de l'economia col·lectiva i la subsistència de la petita propietat privada. El criteri fou quantitatiu: les empreses de més de cent treballadors, junt amb les abandonades pels seus patrons sublevats, eren obligatòriament col·lectivitzades. La

resta podien ser-ho si així ho decidien dos terços dels assalariats; mentre que les més petites podien seguir gestionades pels propietaris sota control obrer, o bé podien ser col·lectivitzades per acord unànim. El pla consistia en organitzar totes les fàbriques en Consells Generals d'Indústria per socialitzar la producció, establir el salari únic i crear un motor financer per garantir la plena autonomia: la Caixa de Crèdit Industrial i Comercial de la Generalitat. L'organisme financer no es creà fins a finals de 1937 i, com altres disposicions, no arribà a aplicar-se per desavinences entre les forces polítiques i sindicals que l'havien fet néixer.

LA CONTRAREVOLUCIÓ

De forma retrospectiva, el procés d'integració institucional fou el camp de batalla el que marcà la variació de la correlació de forces. La inoperància inicial de la Generalitat fou revertida a partir del setembre de 1936, quan recuperà la iniciativa política. Segons les interpretacions, la dissolució del Comitè de Milícies i l'entrada de la CNT al govern marcaren l'inici del procés de domesticació de la revolució, de la contrarevolució i la descol·lectivització. Mentre a les fàbriques, al front i al carrer hi manava la CNT, als despatxos i departaments ho feien els polítics professionals.

A les dificultats del context bèl·lic, s'hi sumaren la reacció intestina de la petita burgesia i de les classes mitjanes. La crisi de govern del desembre de 1936, desencadenada sota el pretext de la persecució del PSUC contra el POUM, esdevingué l'inici d'un punt d'inflexió per debilitar la CNT i apartar Fàbregas de la Conselleria d'Economia. A partir de 1937, els representants polítics entorpiren constantment l'aplicació dels decrets de col·lectivització. Els republicans, amb Tarradellas al capdavant, feren la viu-viu i defensaren a ultrança la propietat privada, mentre que l'acabat de creat PSUC defensà l'estatalització enfront de la socialització, i emprengué el boicot sistemàtic contra l'ordre eco-

nòmic col·lectivitzat per erosionar el poder sindical. En aquest sentit, impulsà el mercat lliure per boicotejar els comitès de proveïments i el GEPCI (Gremis i Entitats de Petits Comerciants i Industrials), una entitat corporativa que s'infiltrà a la UGT per atreure les classes mitjanes. De fet, la imposició d'un interventor de la Generalitat a la Telefónica fou l'espurna que encengué els fets de maig. L'objectiu era doble: disputar l'hegemonia social a la CNT i desplaçar els republicans per controlar la Generalitat. L'ofensiva s'intensificà el juny de 1937 amb Joan Comorera a la Conselleria d'Economia, des de la qual promogué sistemàticament la intervenció estatal i bloquejà la legalització d'agrupacions, mentre recomponia el Consell d'Economia.

Finalment, a l'octubre de 1938, fins i tot s'arribà a proposar la derogació del decret de col·lectivitzacions. Segons Andreu Capdevila, de la Fabra i Coats, president del Consell d'Economia i representant de la CNT fins al final de la guerra, "la finalitat que perseguïen els partits polítics i la UGT era retornar les fàbriques, els tallers, les finques urbanes i les terres requisades als grans propietaris"¹.

La darrera reunió de l'organisme fou durant l'ofensiva dels nacionals contra el front català. Les propostes de derogació foren rebutjades, però la derrota militar ja era inevitable. En qualsevol cas, al marge dels decrets, la revolució col·lectiva que s'havia iniciat a la base de la vida quotidiana, als tallers i a les fàbriques, imparable, des de baix, prosseguí el seu curs fins a l'entrada del feixisme.

EL LLEGAT DE LA REVOLUCIÓ

La revolució col·lectivista catalana constitueix una experiència històrica única de socialització, autogestió i democratització econòmica en mans dels obrers i les obreres, al llarg de 33 mesos. Més enllà de la derrota militar, les col·lectivitzacions deixaren un llegat: la possibilitat real de funcionament d'una economia en la qual la riquesa i els mitjans de producció no estiguin subordinats a interessos privats. Apunta cap a la possibilitat d'una nova concepció de l'economia, de vocació col·lectiva, orientada al bé comú i sostinguda per la força i participació directa dels qui l'originen i sustenten. Tota una referència, per repensar, en clau crítica, els límits i les possibilitats de la democratització econòmica en el present.²

La revolució col·lectivista catalana constitueix una experiència històrica única de socialització, autogestió i democratització econòmica en mans dels obrers i les obreres, al llarg de 33 mesos.

Notes:

1- Capdevila, Andreu. "Mi intervención en el Consejo de Economía de la Generalitat de Catalunya en representación de la CNT". *Le combat syndicaliste*, 28 de novembre de 1968, núm. 532.

2- Bibliografia:

ABAD DE SANTILLÁN, DIEGO *El organismo económico de la revolución*. Bilbo: Zero zyx, [1936]1978.

BERNECKER, WALTER. *Colectividades y revolución social. El anarquismo en la Guerra Civil Española, 1936-1939*. Barcelona: Crítica, 1982.

BOLLOTEN, BURNET *La guerra civil española. Revolución y contrarrevolución*. Madrid: Alianza, 2014.

BRICALL, JOSEP MARIA. *Política económica de la Generalitat (1936-1939). Evolución y formas de la producción industrial*. Barcelona: Edicions 62, 1970.

CASTELLS DURAN, ANTONI *Les col·lectivitzacions a Barcelona 1936-1939*. Barcelona: Hacer, 1993.

CENDRA, IGNASI *El Consell d'Economia de Catalunya (1936-1939)*. Barcelona: PAMSA, 2006.

Decret de Col·lectivitzacions. Conselleria d'Economia de la Generalitat de Catalunya, 24 d'octubre del 1936. Edicions de la Conselleria de la Generalitat de Catalunya. Barcelona: Descontrol.

FÀBREGAS, JOAN PAU *80 dies de govern de la Generalitat. El que vaig fer i el que no em deixaren fer*. Barcelona: Bosch, 1937. Descontrol.

FÀBREGAS, JOAN PAU *Els factors econòmics de la Revolució*. Barcelona: Bosch, 1937. Descontrol.

FÀBREGAS, JOAN PAU *Les Finances de la Revolució*. Barcelona: Bosch, 1937. Descontrol.

GUILLAMÓN, AGUSTÍN *Los Comités de Defensa de la CNT en Barcelona. De los Cuadros de Defensa a los Comités Revolucionarios de Barriada, las Patrullas de Control y las Milicias Populares*. Barcelona: Descontrol, 2018.

MINTZ, FRANZ *La autogestión en la España revolucionaria*. Madrid: La Piqueta, 1977.

MONJO, ANNA; VEGA, CRISTINA *Els treballadors i la guerra civil. Història d'una empresa col·lectivitzada*. Barcelona: Empúries, 1986.

PÉREZ BARÓ, ALBERT *Trenta mesos de col·lectivisme a Catalunya, cinquanta anys després*. Barcelona: edicions 62, 1986.

SEMPRÚN- MAURA, CARLOS *Revolución y contrarrevolución en Cataluña (1936-1937)*. Paris: HS, 1977.

SOUCHY, A; FOLGARE, P. *Colectivizaciones. La obra constructiva de la revolución española*. Barcelona: Fontamara, 1977.